

דוברות-אנגלית "ספרי שולחן-קפה", שהם כרכים נאים ולא-יקרים, עם תמונות טובות וטקסט מהימן על כל נושא שבעולם, ובייחוד על נושאים ציוריים כמו אמנות וחיות, כמעט אינם נוהגים אצלנו כלל. בשום חנות בתל-אביב לא תמצא מדריך לסוגיהם וזו ניהם של כלבים (ממש כמו שלא תמצא מדריך לציפרי הארץ, גם לא חומר על דגה ואלמוגים של ים-סוף). והרי אינפורמציה בנושאים דומים נחשבת בכל העולם תחום לגיטימי להתעניינותם של בני-אדם סהם, לא זואולוגים ולא ילדים, והם זוכים לקבלו באמצעות ספרים שהם יפים בעיצובם ומקיי-פיים—או שנונים וכתובים באופן מושך-לב.

ספרו של קונרד לורנץ בולט על הרקע הדל של המצוי בחנויות, ומובן שהוא גם ספר מצויין בפני עצמו. הוא מיועד למבוגרים האוהבים חיות ומכירים אותן; אחרים יראו בקשריו של לורנץ עם כלבים וחתולים ביזבוז-זמן הגובל במופרעות קלה. רק מי שמגדל חיות עשוי אולי להעריך נכונה את האינטואיציה הדקה של לורנץ ואת הבנתו, כמו גם את יכלתו לעמוד עמן בקשר אינטליגנטי שמצטרפים בו יחדיו כבוד, חיבה ויחס חברי בתכלית. הכותב, שהוא לא רק חוקר בעל-שם אלא גם מספר בעל-סגנון, משלב כאן ידע מדעי, יכולת סיפורית ונסיון מעשי בטיפול בחיות, לה-גאתם ולמשוש-לפם של הקוראים הנכונים. האניקדוטות של לורנץ מלאות חן; חסרונן הבולט בכך שמכוחן עלול כלבך שלך להי-ראות לך כיצור שתבונתו ונאמנותו לוקים בחסר. האפשרות שכשרונך שלך לטפח כלב מפואר נופל כנראה מכשרונו הפנטסטי של המחבר אף היא אינה מעודדת. (עד שלא נכנס לביתנו ספרו זה של לורנץ לא עלה שמץ של ספק בלבנו שמא רוזה שלנו, כלבה אלוזאסית יפהפיה, איננה החכמה בכל ברואיו של הבורא). לא קל לעמוד בפני סיפוריו של לורנץ, המסופרים במהימנות שאין להרהר אחריה. בין הסיפורים, הסקירה הקצרה על מוצא הכלב והעצות המעשיות כיצד לנהוג בו, שזורים אי-אלה עיקרי-אמונה של הומאניסט מובהק, מי שהבנתו

מן ההתיסרות העצמית של הדמויות, שאין בלב המחבר רחמים עליהן; לא די שהן מופות-גורל ולא די להן בטראגיות שאינה להן המחבר אלא שנוסף לכך באים ייסורי נפש ומוסר-כלליות, המוסיפים דווי על דווי.

והנה אחת ההתיסרויות של יוחנן, לאחר שהוא מודה במשטרה כי רצח את בן השייך כנקמה על רצח אביו. "אבל צדק!" צועק יוחנן. "צדק—זה לא מודרני—זה דבר פשוט. מי שם לב לדברים שיצאו מן המזדה? צריך להיות מודרני כמו בספרות, אקרו-בטיקה של מלים והתרחשויות, טישטוש ופליאה. האמנות—חדשה, המדע—היחסיות, ובעקבות זה הכל נמדד": "אבל הצדק הוא מוחלט", צועק יוחנן. "בכל מהפכה, עונים לי, בחיים, בחברה, באמנות, במדע, במוסר—התנערו מן המוסכמות. הכל מודרני. כבר לא זוהות קובעת—רק נפש הדברים—הנש-מה. לא הגלמי חשוב, אלא כיצד מפתחים אותו תוך סילוף ועיקום, העיקר שייראה בזה צל האמת".

י.פ.

איש איש וכלבו

העם היושב בציון אינו מרבה להחזיק כלבים וחתולים בביתו, אינו נוהג להתרועע עמם, אף אינו מגלה ענין אינטלקטואלי עמוק בחייהם, בסוגיהם ובזניהם. אולי עוצר בו השגעון הנודע של נקיון בד' אמות, ואולי יש כאן מורשה של תכלית מזה ומחסור מזה; מכל-מקום, מכיון שכך הוא גם אין זה מקובל בארץ לקרוא ספרים על חיות, וכמעט אין להשיג ספרים על חיות בכלל ועל חיות-בית בפרט, לא בעברית ולא בשפות אחרות, כמעט אין ספרים כאלה לילדים, ובוודאי לא למבוגרים. יש ספר-שימוש אחד בעברית על גידול כלבים (ספר לא-רע, אבל כתוב רע), ועוד אי-אלה קונטרסים בהוצאת אגודת-הכלבנים, שאינם מצויים בחנויות סתם. אלה הקרויים בארצות

* קונרד לורנץ: איש איש וכלבו; תרגום: יוסף כרוסט; הוצאת "הדר", תל-אביב, 1973; 172 עמ'.

הקיום האנושי לגילוייו: הבדידות, הנסיון הנואש לקיים קשר וליצור משמעויות—או לתפסן.

הטענה הבסיסית: "מישהו ברא אותי ויצא לגלות"—ההזנחה האלוהית, הפקרת האדם לגורלו וסופו הברור מראש.

חרף עצמת הביטוי והדימויים החזקים ("ב" תוך עיניה נדנדנות שכולן יער", "מצאתי ברחמה ציפור קטנה שהיא לב"), שעצמתם נתונה בשילובים מפתיעים ומעברים חדים ממישור למישור, מתקבל כעין רושם של התענגות מסוימת בייאוש. אולי אפילו התגדרות דקיקה בטירוף כמוצא.

אמנם אלה סממנים טבעיים לרוח ולסגנון ההפעה, אך בשלבים ידועים הם מושכים תשומת-לב, מאותתים כאומרים: "אני מטורף! אני מטורף!"—עד שלפתע מתגנבת מחשבה כי הטירוף, כשהוא קיים, אינו זקוק לאצבע מאשימה. למשל, בשיר "חתונה ב" בית-קברות", שבו נדלות כל האפשרויות למיזוג ההפכים הקיצוניים: "כורסא תהיה לי, כורסא מדם לבן. אהיה פינה קדושה לגמלים", וכו' (ע' 22), נראה כי עצם המיזוג של חתונה, על כל שהיא מסמלת, עם בית-הקברות הוא מוגזם וקישוטי מדי. הקשר בין מוות, דם וחתונה הוא קשר קיים—בתרבויות השונות, ובוודאי בשירה. נראה כי בשיר זה הוא נפרט לפירוטים טכניים מתגדרים כמעט.

לעומת זאת, בשיר "אותו לילה" (ע' 19) יש ביטוי כן וחזק, אחיד בצירוף הקטן שלו וחזק במשמעותו: "מישהו מצא אותי עם / הזיות, יושבת על שער / חלוד בגן מטורף. / כל מה שרציתי—/שייעצר / היה חשוך מאוד אותו לילה".

רכיבי העולם והקיום האנושי בודדים הם, בדומה לאמונה הקדומה. בכל השירים מופיעים רכיבים אלה כתכונות-יסוד של הקיום או כתיפקודים: כל הנראה לעין הוא מוצק, קשה, נוזל, רך, מתעופף או מטורף. יש גם השתנות מצבים, כאשר הקשה הופך נוזל או רך או מתעופף. כמעט כל היסודות שבשירים מכילים אחת מתכונות-יסוד אלו, ובהתאם לזה נקבעת ההתייחסות אליהם. לכן

את החי היא פועל-יוצא של הבנתו—ואה"בתו—את בני-האדם.

הנוסח העברי מקשה על הקריאה. המתרגם תירגם לעברית חלק משמות הכלבים הנהוגים באוסטריה, וחלקם השאיר כלשונם. לו טרח לצרף לספר תעתיק של השמות הנהוגים בארץ, לצד הנוסח הגרמני, היה מקל על הקורא, ובייחוד על הקורא הילד. ללא תעתיק כזה קשה לא פעם להבין במה דברים אמורים. כך, למשל, עוסק לורנץ הרבה בספרו בכלבים אלזאסיים ובכלבים סיניים ובהכלאותיהם. כלב אלזאסי הוא מה שקרוי בדרך-כלל בארה"ב ובארץ בשם "רועה גרמני". המתרגם משאיר את השם "אלזאסי" ללא הסבר, כדרך המינוח הבריטי, אבל בנספח המצורף לספר, ובו שירטוט של כלבים שונים על-פי מוצאם, מופיע התרשים של האלזאסי תחת הכותרת "רועה גרמני". מיהו, אפוא, האלזאסי של לורנץ? וכנ"ל לגבי הכלבים הסיניים. בארץ אין השם הזה מופר כלל וגם לא הגזע עצמו, ולא עוד אלא גם בלוח המשורטט בסוף הספר אין השם הזה מופיע. לא נותר לך אלא לסבור, על-פי האיורים הנחמדים המלווים את האינדקסות, שהכלב הסיני הוא ממין סאמור-יידה או האסקי, שאינו מצוי כלל בקו-הרוחב שלנו. ובאותו ענין: הכופות מזכיר לורנץ קבוצה של כלבים שהוא קורא לה בשם "כלבי-זואב". הקורא עשוי להתבלבל כאן בנקל, כי בארץ זהו השם השגור לסוג האלזאסי—רועה גרמני; והרי לורנץ מתכוון בשם זה לכלבים שמוצאם מן הזאב הצפוני (כגון הכלב הסיני), להבדילם מכלבים שמוצאם מן התן הזהוב (כגון האלזאסיים, מה שאנו מכנים כלבי-זואב). מתרגם חדר עין והוצאה אחראית צריכים לדאוג להבהרתם במקרים כאלה.

יבשת שבורה

שלושים-ושבעה שירים מרוכזים, קצרים וחדי-ביטוי, שעניינם הכללי הטראגדיה של

* שולמית אפפל—קלדרון: יבשת שבורה (שירים); הוצאת "עכשיו", 1973; 44 עמ'.